

С.В. Романенко, здобувач

Житомирський державний технологічний університет

УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ ЗА ОПЕРАЦІЯМИ З АКРЕДИТИВАМИ: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

(Представлено: д.е.н., проф. Л.В. Чижевська)

У роботі розкриті особливості організації системи управлінської звітності за операціями з акредитивами. На основі оцінки показників фінансової звітності, які характеризують стан грошових коштів на підприємстві, обґрунтована доцільність формування звітності для задоволення інтересів управлінського персоналу. Розглянуто завдання, які вирішуються за рахунок отримання управлінської звітності. Визначено етапи та підетапи організації системи управлінської звітності за операціями з акредитивами, зокрема: організаційний (розробка цілей та завдань формування звітності; розробка понятійного апарату, умовних позначень; визначення основних користувачів інформації; визначення учасників формування управлінської звітності), методичний (розробка регламентів з формування обліково-аналітичного інформації управлінської звітності; встановлення строків, періодичності та форми подання звітності; розробка / доопрацювання програмного забезпечення), контроль-адаптаційний (контроль за вирішенням поставлених завдань; удосконалення існуючої системи управлінської звітності відповідно до впливів зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства).

Ключові слова: управлінська звітність; фінансова звітність; акредитив; грошові кошти; організація обліку.

Постановка проблеми. Запорукою прийняття ефективних управлінських рішень є належним чином оброблена та оперативно надана інформація, отримання якої можливе виключно за умови раціонально організованого бухгалтерського обліку. Формування управлінської звітності здійснюється враховуючи потреби користувачів, для чого необхідною є належна організація даного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування управлінської звітності на підприємстві досліджувалися в працях таких науковців, як: Ю.В. Вовчок, О.О. Августова, Г.Н. Гафурова, О.Г. Лищенко, Л.В. Чижевська, Н.Т. Куликова, О.О. Шапрова, Е.А. Тюхова, Н.В. Куканова, К.В. Шевчук та інших. Проте дослідники розкривали проблематику щодо управлінської звітності в цілому або зосереджували свою увагу на витратах підприємства. Питання ж формування управлінської звітності за операціями з грошовими коштами піднімала в працях незначна когорта людей, зокрема О.С. Височан, О.О. Осідач, В.Ю. Петрова.

Мета дослідження полягає у визначенні основних етапів організації системи управлінської звітності операцій з акредитивами на підприємстві.

Викладення основного матеріалу дослідження. Інформація про здійснені суб'єктом господарювання протягом звітного періоду операції, що узагальнена та згрупована у відповідних облікових регістрах, після перевірки та коригування переноситься в бухгалтерську звітність (рис. 1).

Рис. 1. Побудова системи бухгалтерської звітності суб'єктів господарювання

Акредитивні розрахунки відображаються в Балансі (Звіті про фінансовий стан) (форма № 1) в рядку 1165 «Грошові кошти та їх еквіваленти», де наводиться загальна сума готівки, коштів на рахунках у банках, депозитів до запитання, а також еквівалентів коштів (грошей); зарезервовані грошові кошти для

акредитива, в свою чергу, не можуть використовуватися протягом дії акредитивного договору, що, у свою чергу, і суперечить відображенню акредитива в рядку 1165. Особливо це стосується безвідкличного акредитива, адже бенефіціар немає права відкликати акредитив без досягнення поставлених умов. Таким чином і відносити такий акредитив до найбільш ліквідних при проведеній аналізу фінансового стану підприємства не є правильним. В той же час «найважливіша умова успішного управління фінансами підприємства – аналіз його фінансового стану» [4, с. 49], а зробити це без даних, які відображають реальний стан справ, неможливо.

Частково інформацію про акредитиви можна отримати з Приміток до річної фінансової звітності (форма № 5), зокрема з рядку 660 «Інші рахунки в банку (акредитиви, чекові книжки)», проте не в розрізі їх видів. В даній формі звітності грошові кошти, використання яких обмежено, відображається в рядку 691, проте безвідкличні акредитиви в дану категорію не попадають. Саме тому, на нашу думку, доцільніше буде відображати інформацію про такі акредитиви в окремому рядку Приміток до річної фінансової звітності, наприклад, в рядку 661 «у т.ч. безвідкличні акредитиви».

Про необхідність розкриття додаткової інформації про акредитиви наголошують науковці. Так, В.Ю. Петрова зазначає, що у примітках до звітності, за умови суттєвості показників, слід наводити:

- недоступні для використання суми (наприклад, відкриті на користь інших підприємств акредитиви за незавершеними на звітну дату угодам) із зазначенням причин обмежень;

- кошти в акредитивах, відкриті на користь підприємства, разом з інформацією про факт виконання підприємством за станом на звітну дату зобов'язань за договором з використанням акредитива (якщо зобов'язання за договором з використанням акредитива підприємством виконані, але кошти акредитива не зараховані на його поточний або інший рахунок, то розкриваються причини незарахування і суми незарахування коштів) [5].

Все це свідчить про недостатнє розкриття інформації про акредитиви у фінансовій звітності, а тому необхідним є формування управлінської звітності. При розробці її форм за операціями з акредитивами слід враховувати ті показники, які характеризують вказані операції та представлення яких відповідатиме цілям керівництва щодо оцінки міжнародних розрахунків. Визначаючи її змістовне наповнення, необхідно виходити з тих позицій, що така звітність не є обов'язковою, а тому її формування повинно бути економічно обгрунтованим.

Належним чином складена та вчасно подана керівництву управлінська звітність щодо операцій з акредитивами є підґрунтям у вирішенні таких завдань:

- визначення поточних проблем та недоліків на ділянці фінансово-розрахункових операцій підприємства [1, с. 19];
- встановлення ефективності впровадженої на підприємстві системи контролю за платіжною дисципліною [1, с. 19];
- визначення рівня доцільності використання акредитивів при здійсненні розрахунків;
- реальна оцінка ліквідності підприємства тощо.

Як правило, науковці наголошують на таких принципах, яких слід дотримуватися при розробці форм управлінської звітності:

- адресність та конкретність всіх звітів;
- представлення оперативної інформації, корисної для прийняття управлінських рішень;
- врахування психологічних особливостей та рівня підготовки конкретного управлінця, для якого призначений звіт;
- відсутність зайвих даних, представлення інформації у систематизованому вигляді;
- відповідність між витратами на підготовку управлінської звітності та економічним ефектом від її використання (витрати повинні бути меншими) [3, с. 29-30].

Всіх цих принципів слід дотримуватися в ході організації управлінської звітності за операціями з акредитивами, щодо послідовності якої єдність серед науковців відсутня.

В переважній більшості наукових праць [8; 10, с. 139] розкриваються три етапи організації системи даної звітності, які можна представити таким чином: організаційний, методологічний та адаптаційний. Проте існують і інші позиції, зокрема О.О. Шапорова [9] деталізує цей процес і наводить власний системний підхід до формування обліково-аналітичної інформації управлінської звітності, який включає цільовий розділ, розділ регулювання, організаційний, операційний та контрольний розділи. Розкритий науковцем підхід враховує не тільки процес організації, але й процес фактичного складання звітності, тому, незважаючи на ґрунтовне їх представлення, в межах нашого дослідження можемо його використовувати тільки частково.

Крім того, аналіз проблеми, з якими стикаються на практиці при використанні управлінської звітності, дозволяє визначити питання, яким слід приділити особливу увагу. Зокрема, це стосується залучення широкого кола фахівців до розробки такої звітності. Як справедливо зазначає Ю.В. Вовчок, О.О. Августова, до основних проблем управлінської звітності належить: «...складання управлінської звітності лише працівниками бухгалтерії, які, у свою чергу, не завжди мають уявлення про

технологічний (виробничий) чи інший господарський процес. А тому до організації управлінського обліку мають залучатися і інші спеціалісти підприємства, що мають надавати потрібну для прийняття управлінських рішень обліково-аналітичну та нормативно-довідкову (планову) інформацію» [2]. Вважаємо, що при розробці форм управлінської звітності за операціями з акредитивами слід не тільки враховувати інформаційні запити керівника підприємства, начальника фінансового відділу, головного бухгалтера, фінансового менеджера, але й приділяти особливу увагу зворотному зв'язку – наскільки звітність задовольнила їх потреби в інформації як щодо форми представлення даних, зручності використання, так і повноти охоплення питань.

Враховуючи проведені дослідження науковців, розкриємо процес організації системи управлінської звітності щодо операцій з акредитивами (таблиця 1).

Таблиця 1

Етапи організації системи управлінської звітності за операціями з акредитивами

Етап	Підетапи	Характеристика щодо операцій з акредитивами
Організаційний	Розробка цілей та завдань формування звітності	- надання інформації щодо операцій з акредитивами (в розрізі їх видів та операцій)
	Розробка понятійного апарату, умовних позначень	- електронний акредитив (е-акредитив); - трансферабельний акредитив (транс-акредитив)
	Визначення основних користувачів інформації	- керівник підприємства; - начальник фінансового відділу; - головний бухгалтер; - фінансовий менеджер
	Визначення учасників формування управлінської звітності	- працівники фінансового відділу (в частині посадових обов'язків); - бухгалтер з обліку грошових коштів та розрахунків
Методичний	Розробка регламентів з формування обліково-аналітичної інформації управлінської звітності	- Наказ (Положення) про облікову політику в частині формування управлінської звітності за операціями з акредитивами
	Встановлення строків, періодичності та форми подання звітності	- подання на вимогу керівництва у табличній формі
	Розробка/доопрацювання програмного забезпечення	- доопрацювання програмних продуктів в частині розробки шаблонів управлінських звітів за операціями з акредитивами
Контрольно-адаптаційний	Контроль за вирішенням поставлених завдань	- діагностика системи управлінської звітності в цілому; - отримання відповідей від управлінського персоналу щодо зручності використання та змістовного наповнення форм управлінської звітності за операціями з акредитивами
	Удосконалення існуючої системи управлінської звітності відповідно до впливів зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства тощо	- внесення пропозиції щодо удосконалення складу та структури управлінської звітності за операціями з акредитивами, враховуючи результати проведеного контролю

Дотримання запропонованого підходу щодо організації управлінської звітності за операціями з акредитивами забезпечує ефективність здійснення даних процесів, сприяє досягненню основної мети формування такої звітності найменш затратними способами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Важливість розробки та впровадження управлінської звітності за операціями з акредитивами не викликає сумнівів. Дотримання запропонованого підходу при організації системи управлінської звітності за досліджуваними операціями дозволить відображати їх за необхідними для управління розрізами, тим самим сприяючи зростанню корисності такої інформації для керівництва та управлінського персоналу підприємства.

Список використаної літератури:

1. Височан О.С. Управлінська звітність про наявність і рух грошових коштів та їхніх еквівалентів / О.С. Височан, О.О. Осідач // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Менеджмент та підприємство в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2006. – № 570. – С. 13–19.
2. Вовчок Ю.В. Управлінська звітність: суть, значення та проблеми складання / Ю.В. Вовчок, О.О. Августова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=76766>.

3. Гафурова Г.Н. Управленческая отчетность как основа принятия управленческих решений / Г.Н. Гафурова // Бухгалтерский учет в издательстве и полиграфии. – 2011. – № 9. – С. 28–31 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://elibrary.ru/item.asp?id=16595202>.
4. Лищенко О.Г. Алгоритм підготовки управлінської звітності / О.Г. Лищенко, А.Ю. Козік // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2015. – № 6. – С. 48–51.
5. Петрова В.Ю. Отчет о движении денежных средств / В.Ю. Петрова // Бухгалтерский учет. – 2012. – № 2. – С. 57–61 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://elibrary.ru/item.asp?id=20305892>.
6. Плотникова Л.А. Формирование показателей бухгалтерской отчетности компаний с иностранными инвестициями в условиях конвергенции систем учета : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.12 / Л.А. Плотникова. – Казань, 2005. – 21 с.
7. Родина М.С. Повышение информативности отчетности о движении денежных средств : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика» / М.С. Родина. – М., 2016. – 193 с.
8. Чижевська Л.В. Організаційні засади системи управлінської звітності промислового підприємства / Л.В. Чижевська, Н.Т. Куликова // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2014. – Т. 19. – Вип. 2 / 6. – С. 125–129.
9. Шапорова О.О. Бухгалтерская управленческая отчетность как система учетно-аналитической информации / О.О. Шапорова, Е.А. Тухова, Н.В. Куканова // Электронный научный журнал «Управление экономическими системами». – 2012. – № 7 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : elibrary.ru/item.asp?id=1879740.
10. Шевчук К.В. Роль управлінської звітності в обліково-інформаційній системі підприємства та особливості її формування / К.В. Шевчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Вип. 6 (3). – С. 137–140 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6%283%29__35.

References:

1. Visochan, O.S. and Osidach, O.O. (2006), «Upravlins'ka zvitnist' pro najavnist' i ruh groshovih koshtiv ta ihnih ekvivalentiv», *Visnik Nacional'nogo universitetu «Lviv's'ka politehnika»*. Serija *Menedzhment ta pidpriemstvo v Ukraini: etapi stanovlennja i problemi rozvitku*, No. 570, pp. 13–19.
2. Vovchok, Ju.V. and Avgustova, O.O., *Upravlins'ka zvitnist': sut', znachennja ta problemi skladannja*, available at: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=76766>
3. Gafurova, G.N. (2011), «Upravlencheskaja otchetnost' kak osnova prinjatija upravlencheskih reshenij», *Buhgalterskij uchet v izdatel'stve i poligrafii*, No. 9, pp. 28–31, available at: <https://elibrary.ru/item.asp?id=16595202>
4. Lyshhenko, O.G. and Kozik, A.Ju. (2015), «Algoritmy pidgotovky upravlins'koi' zvitnosti», *Derzhava ta regiony, Serija Ekonomika ta pidpryjemnyctvo*, No. 6, pp. 48–51.
5. Petrova, V.Ju. (2012), «Otchet o dvizhenii denezhnyh sredstv», *Buhgalterskij uchet*, No. 2, pp. 57–61, available at: <https://elibrary.ru/item.asp?id=20305892>
6. Plotnikova, L.A. (2005), *Formirovanie pokazatelej buhgalterskoj otchetnosti kompanij s inostrannymi investicijami v uslovijah konvergencii sistem ucheta*, avtoref. dis. ... kand. jekon. nauk, 08.00.12, Kazan', 21 p.
7. Rodina, M.S. (2016), *Povyshenie informativnosti otchetnosti o dvizhenii denezhnyh sredstv*, dis. ... kand. jekon. nauk, 08.00.12 «Buhgalterskij uchet, statistika», Moskva, 193 p.
8. Chyzhevs'ka, L.V. and Kulykova, N.T. (2014), «Organizacijni zasady systemy upravlins'koi' zvitnosti promyslovogo pidpryjemstva», *Visnyk ONU im. I.I. Mechnykova*, Vol. 19, Vyp. 2 / 6, pp. 125–129.
9. Shaporova, O.O., Tuhova, E.A. and Kukanova, N.V. (2012), «Buhgalterskaja upravlencheskaja otchetnost' kak sistema uchetno-analytycheskoj ynformacyu», *Elektronnyj nauchnyj zhurnal «Upravlenye ekonomycheskymy systemamy»*, No. 7, available at: elibrary.ru/item.asp?id=1879740
10. Shevchuk, K.V. (2016), «Rol' upravlins'koi' zvitnosti v oblikovo-informacijnij systemi pidpryjemstva ta osoblyvosti ii' formuvannja», *Naukovyj visnyk Uzhorod's'kogo nacional'nogo universytetu*, Serija *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo*, Vyp. 6 (3), pp. 137–140, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6%283%29__35

РОМАНЕНКО Світлана Вікторівна ☒ здобувач кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету, викладач кафедри обліку і аудиту Вінницького фінансово-економічного університету.

Наукові інтереси:

– проблеми бухгалтерського обліку операцій з акредитивами.

Стаття надійшла до редакції 06.06.2017.